

NYR

ÉRTESÍTŐ

1963
MÁJUS

LENGYEL EXLIBRIS

A lengyel exlibris története elválaszthatatlan a lengyel grafika történetétől. Visszatükrözi annak minden stílusáramlatát, követi fellendülését és az exlibris művészei között megtaláljuk a lengyel grafika legnagyobb neveit. Sajátos vonása a lengyel grafikának az a szoros kapcsolat, mely a lengyel földhöz és elsősorban a lengyel néphez fűzi. A fametszésnek népi hagyományai vannak, s a művészek ismételten fordultak a népi kultúra kiapadhatatlan forrásához.

A XVII. század a fametszet kora volt. Számos könyv jelent meg fametszetekkel illusztrálva /köztük Krakkóban az első magyar nyelvűek is/, s ezek fametszői közül kerülhetek ki az első exlibrisek alkotói is. A legkorábbi, MACIEJ DRZEWICKI primás exlibrise az 1516 évszámot viseli. Ez előkelő helyet biztosít számára ez egyetemes exlibristörténetben, ugyanis csak Németország és Svájc tud korábbi exlibrist felmutatni. Az első exlibrisek címerek voltak és sokáig ez volt a vezető motívum. A lengyelek máig is kedvelik a címerek alkalmazását.

A XVII. században megjelenik a rézmetszet is. JAN ZIARNKO /1590-1640/, ki Párizsban is becsületet szerzett a lengyel művészetnek, Piotr Danilowicz részére 1619-ben metszett exlibrist, mely a leg szebb európai könyvjegyekkel állítható egy sorba. A XVI. századból mintegy 40, a következőből 70 exlibris ismeretes. A XVIII. század nagy művészei közül kiemelkednek JAN FRYDERYK MYLIUS /1695-1750/, JAN MARCIAN WEIS /1738-1795/ és DANIEL CHODOWIECKI /1726-1801/, ki ugyan Németországban működött, de mindig büszkén vallotta magát lengyelnek. Ismert lapja a saját részére metszett exlibris. A múlt század elejének rézkarcosai közül KAJETAN W. KIELSINSKI /1808-1849/ mintegy 20 exlibrist karcolt, köztük K. ZEBRAWASKI részére egy hadijelvényekkel és zászlóval díszített lapot. A következő években sok az egyszerű tipografikus exlibris, szedett szöveggel, gyakran nyomdai cifrákból összeállított keretben. A

E. KUCZYNSKI /FAMETSZET/

S. LUCKIEWICZ
/FAMETSZET/

kőrajzos exlibrisek után megjelenik a klisé is. A századvég és a jelen század első évtizedei elsősorban a klisé-exlibrisekben bővelkednek, melyek színvonalja igen változó. RUDOLF MEKICKI/1887-1942/ és JÓZEF TOM/sz.1883/ gondosan rajzolt exlibriseivel gyakran találkozunk.

Az exlibris népszerűségére jellemző, hogy régen a gazdag urak házak leányai is karcolgattak könyvjegyeket. De ne gondoljuk, hogy az exlibris-tulajdonosok között csak főpapokat és nemeseket találunk. A 15 holdas cieszyni paraszt, Vantula J. tekintélyes könyvtárának is volt exlibrise az 1800-as évek elején. Nemcsak a művészeti áramlatok jelentkeztek az exlibriseken, hanem a kor politikai, társadalmi képe is. A munkásosztály erősödését, művelődését jelzik a munkáskönyvtárak exlibrisei. A lengyel emigráncsoportok egyik-másikának is volt exlibrise. A hitleri megszállás elől menekült lengyel intézmények, iskolák exlibrisei egy világéges szomorú dokumentumai.

A grafikai művészetek megújodása friss levegőt hozott az exlibrisművészetbe is. Legnagyobb jelentőségű az a fellendülés ami a fametszet apostolának, WLADYSŁAW SKOCZYŁAS/1883-1934/ nevéhez fűződik. Ő hozta létre 1926-ban, a RYT néven ismert művészcsoporthot, mely a legkiválóbb grafikusokat egyesítette. A lengyel parasztközösztönös fametszőművészete talált itt méltó folytatásra. Az illusztrációiról is ismert STANISŁAW MROZEWSKI/sz.1894./ fametszeteiben a tónusos megoldást választja, kedveli a fésűsvésőt. TADEUSZ CIESLEWSKI-nek a lengyel felszabadító harcok alatt bekövetkezett halála hazája kulturális életének nagy vesztesége volt /1895-1944./Nemcsak fametsző volt, hanem a fametszés teoretikusa is. Több könyv őrzi írói munkásságának emlékét. A fametszet anyagszerűségét kihangsúlyozó EDMUND BARTOŁOMIEJCZYK/1885-1950/ és a külföldön is sikert aratott KONSTANTY SOPOCKO/sz. 1902/ is a RYT csoportból inult el. A fametszővéső virtuóza volt STANISŁAW OSTOJA - CHROSTOWSKI/1897-1947/. Kis kompozíciói valóságos műremek. EDWARD KUCZYŃSKI/1905-1958/ exlibriseiben nagy szerepet kap az ornamentika, metesszűk rendkívül gondos, akárcsak ADAM POŁTAWSKI/1881-1952/ előkelő ízlésű exlibriseié. E művészek egy részének munkássága átnyulik a háború utáni időre is. TADEUSZ PRZYPKOWSKI színes exlibrisei zárt, pecsétszerű megjelenésűek, a heraldikus elemeket sikerrel alkalmazza. Színesek EDWARD GRABOWSKI metszetei is, ki nagyobb foltkokban komponál. A siketnéma KAZIMIERZ WISZNIĘWSKI/1894-1960/ mintegy 700 exlibrist metszett, lapjain gyakoriak az építészeti ábrázolások.

A CZESTOCHOWÁBAN működő WOJCIECH BARYLSKI lapjai nagy ötletgazdagságról és technikai felkészültségről tanuskodnak. RYSZARD KRZYWKA kedveli az absztrakt, geometrikus kompozíciókat, de a képes

S. STÖPPER /FAMETSZET/

Z. DOLATOWSKI /FAMETSZET/

A modern könyvgyűjtés és az exlibris

Korunk bibliofiliájára jellemző, hogy nemcsak a régi nemes hagyományok folytatását jelenti, hanem egyuttal az új társadalmi, irodalmi és könyvművészeti törekvéseket is reprezentálja. A könyvgyűjtés új arculatának kialakulásához mindenek előtt a világ könyvprodukciónak óriási arányú megnövekedése, ezen belül pedig az egyes nemzetek tudományos és irodalmi életének fokozódó gazdagodása járult hozzá. Ez a növekedő gazdagodás egyrészt egyre inkább megnehezíti, sőt szinte lehetetlenné teszi a művészi könyvgyűjtés alapját képező kiértékelő áttekintést, másrészt pedig oda vezetett, egy-egy korszak vagy tudományág könyvanyagát vagy dokumentumait magángyűjtő nem is képes kielégítően összegyűjteni. Az általános gyűjtés elvét még a nagy könyvtárak is feladták, s gyűjtőterületüket egyre szűkebb, meghatározott profilu körre korlátozzák. Mind a könyvtárak, mind a magángyűjtők beszerzéseit speciális irányu, minőségi válogatás határozza meg.

DR. GOMBOS LÁSZLÓ

DRÁHOS ISTVÁN /FARMETSZET/

A modern könyvgyűjtés irányát az antikvár könyvpiac helyzete is jelentősen befolyásolja. A legutóbbi évtizedekben egyre kevesebb régi és ritka könyv és metszet kerül a könyvpiacra. A csökkenő kínálattal párhuzamosan a régiségkeresők iránti érdeklődés is határozottan megnyilvánul. A modern ember társadalmi helyzetének és megváltozott gyűjtői érdeklődésének megfelelően új, érdekes és speciális gyűjtői területek alakulnak ki. A modern könyvgyűjtés korlátozott terjedelmű. Nem nagy gyűjtemények létesítésére, hanem kisebb szakosított kollekciók kialakítására irányul. Kétségtelen, hogy a jól kiválasztott részterületek anyagának a gyűjtése nemcsak szép lehetőségeket, hanem komoly eredmények elérését is biztosítja. Természetesen a modern gyűjtő arra törekszik, hogy tartalmi érdeklődésének megfelelően jó és művészi érdeklődésének megfelelően szép könyvekből álló, egyéni arculatu könyvtárt gyűjtsön össze.

STEJTNER BÉLA /LINOMETSZET/

A modern könyvgyűjtés sokirányú, változatos mivolta szinte szükségszerűen

az exlibris bibliofil jelentőségének a felismeréséhez és alkalmazásához vezet. Az exlibrisnek nemcsak egyedi megjelölő hanem a könyvgyűjteményt jelképesen megörökítő: történeti-kulturális funkciója is van. Ezért igen kívánatos, hogy könyvbarátaink gyűjteményüket és gyűjtési irányukat saját exlibrisrel örökítsék meg.

Dr. Varga Sándor Frigyes.

Új exlibris-könyvek

EDWARD GRABOWSKI: EXLIBRIS KOSMOS. BIELSKO-BIALA. 1961. 6 p., 8 mell.

*

EDWARD GRABOWSKI: 101 MOICH EKSLIBISÓW. BIELSKO-BIALA. 1962. 20 p., 8 mell.

Edward Grabowski egyike a mai lengyel exlibrisművészet legismertebb egyéniségeinek. Az 1904-ben, Kety-ben született művész a to-runi egyetemen képzőművészetet, a krakói egyetemen művészettörté-netet tanult és jelenleg tanár a katowiczei "Studium Nauczycielskie" nevű pedagógiai főiskolán. Mint festő és grafikus gazdag művésze-ti tevékenységet fejtett ki. Fámetszetű mappái / "Mein Vater war Zimmermann", "Kohlenhelden", "Schindzielna"/, illusztrációi/Micz-kielwicz ódáihoz és a Kety c. szülővárosáról szóló könyvhöz/, egyes fámetszetű és rézkarlapjai ismertté tették a nevét egész Len-gyelországban. Exlibrissel 1936. óta foglalkozik, 1955. után tul-nyomórésztt többszínnyomatu lapokat készít. Exlibriseinek köszön-heti, hogy nevét szűkebb hazáján tul az egész világon ismerik. Há-rom exlibris mappája látott idáig napvilágot: az első az 1960. évi bécsi, a második az 1961. évi lipcei, a harmadik pedig az 1962. évi párizsi exlibris kongresszusra készült. A kezünkben lévő két utóbbi mappája közül az "Exlibris Kosmos" c. mappá a lipcei kong-resszusra készült és a művész űrhajózási vonatkozású exlibriseit adja rövid magyarázó szöveg kíséretében. A szovjet Gagarin és az amerikai Shepard részére készült exlibrisei művészileg méltók a két űrhajós nagyszerű teljesítményéhez, de a többi, asztronauti-kai vonatkozású lapjából is kicsap a szédületes technikai hala-dástól és az emberi hősiesség nagyságától fűtött művészi extázis forrásága. A párizsi kongresszusra készült "101 moich ekslibrisow" c. mappá a művész exlibris oeuvre-listája 1936-tól napjainkig. A csatolt exlibrisek hü képet adnak Grabowski művészi fejlődéséről. A füzet a Grabowskiról szóló bel- és külföldi irodalom bibliográ-fiáját is adja. Mindkét füzet 100 számozott példányban látott nap-világot. Kár, hogy a címlap mindkét mappánál szürke és jellegtelen és nincs összhangban a művészi tartalommal.

*

HELMER FOGEDGAARD-JOHNNY KÖHLER: EXLIBRIS I FARVER, 4-samling. Privat tryk. Rudkøbing, Langelands Centraltrykkeri, 1962. 28 p.

Helmer Fogedgaard, a dán exlibrisfolyóirat, a Nordisk Exlibris Tidsskrift szerkesztője és Johnny Köhler, az ismert dán gyűjtő im-már negyedik gyűjteményüket adják ki napjaink legszebb, többszín-nyomású exlibriseiből. Jelen gyűjtemény, amely 100 számozott pél-dányban készült, a holland Jan Battermann, a cseh Dalibor Chatrny, Emil Kotrba, Ladislav Rusek, Josef Weiser, a svéd Mogens Ellertsen, az olasz Maria Elisa Leboroni, a japán Shigeru Matsuyama, a spanyol Julio Fernandez Saez és az ugyancsak cseh Dusan Janousek egy egy többszínnyomatu, fa- illetve linometszetű, vagy litográfiai lapját adja, a művészek életének és munkásságának rövid szöveges ismertetésével. A lapok a realista látásmódtól az absztrakt ábrá-zolásig az utolsó harminc év minden stílusirányzatát képviselik. A cseh művészek ilyen gazdag szerepeltetése nemcsak arra mutat, hogy a cseh exlibrisművészek igyekeznek eleget tenni a gyűjtők körében a többszínnyomatu, művészi exlibris iránt megnyilvánuló

gyűjtői igénynek, hanem arra is, hogy a cseh exlibrisművészet Európaszerte egyre előkelőbb pozíciót vív ki magának. A kis magánkiadvány nyomdai kiállítására kifogástalan és maradéktalan bibliofil élvezetet nyújt.

*

MIRKO KATZL; EMIL KOTRBA, Rudkőbing, Grafella /Langelands: Centraltrykkeri/, 1962, 13 p., 16 tábla. 100 számozott példány.

A kis dán nép exlibriskulturájának bámulatosan szép jele ez a kis monográfia, amely cseh szerző tollából cseh művész, EMIL KOTRBA művészetét mutatja be. A kéziszedéssel és nyomással készült kis könyvremek a művész 50. születésnapjára készült és 16, nagyrészt színes litográfiai exlibrisen keresztül mutatja be a művészt az őt már egyébként is jól ismerő európai gyűjtőtársadalomnak. A színek iránti vonzódás teljessen érthető annál a Kotrbánál, aki pályáján mint akvarellista indult nem kis sikerrel. Lapjain sok az állatábrázolás; vágatko lovai a szabadságot és az erőt jelképezik. Realista látását romantikus attitűdök szelidítik; lapjait erős vágy tölti be a békés, árkádiai élet iránt. Aktábrázolásai erős erotikus kicsengéseik ellenére sem a pornográfikus hatáskeltés, hanem a valós szépségkifejezés céljait szolgálják. Az esztéta szép lélek szenvelgése éppen olyan távol áll tőle, mint az absztrakt ábrázolás művészi chaosza és céltalansága. Lapjait a valóság talajában gyökerező színes álomvilága teszi kedvelté a gyűjtők körében világszerte.

Hazai hírek

Az exlibris nyomatok készítésének megszűnt az akadály. Új nyomdánk vállalja a nyomatok készítését, amennyiben egyszerre 8-10 ducot adunk le. Kérjük tagjainkat, amennyiben nyomatokat kívánnak készíttetni, küldjék be ducaikat titkárunknak 50.-Ft a contó kíséretében, s a nyomatokat, -azok elkészülte után- átadjuk megrendelőiknek. Ne várjanak egy hét alatti elintézésért, de két hónap alatt a nyomataikat rendelkezésükre bocsátjuk.

GNÁR Vilmos festőművész, nyugalmazott középiskolai igazgató március 8.-án elhunyt. Végtelenül szolid, szeretetreméltó tagja volt Körünknek. Az április 6.-i klubnapon Réthy István titkár méltatta az elhunyt tagtárs munkásságát, s emlékének néma felállással adóztak.

BÉKÉS ISTVÁN, a sokoldalú és minden kulturális megmozdulást szívügyének tekintő kitűnő újságíró, a NÉPSZABADSÁG 1962. évi december 18-i számában "Ki mit gyűjt?" címmel a magyar aprógyűjtés gondjait-bajait ismerteti. A cikkirő a bajok elevejére tapint, amikor azt írja: "... nem hallgathatjuk el, hogy az exlibrisek... gyűjtése, cseréje akkor lendülhetne fel igazában, ha rangos fa-, réz- és acélmetszetek sokszorosításának megkönnyítésére, megolcsóbbítására megfelelő szervezett lépések történnének." Akik karácsonyi és ujévi alkalmi grafikáik kinyomtatása ügyében végigkoldulták a budapesti nyomdákat és akik ezeket a lapokat megkésve kapták kézhez, nagyon is igazat kell hogy adjanak neki.

*

FERY ANTALRÓL közöl cikket a MAGYAR GRAFIKA 1962. évi 5. száma, /351. p./ a művész exlibris-map-pájának megjelenése alkalmából. A cikket, amely GALAMBOS FERENC írására - őt reprodukció díszíti.

EGY ÉS MÁR AZ EXLIBRISGYŰJTÉS RŐL

Az exlibris alkalmazott grafika és mint ilyen, az iparművészet körébe tartozik. Célja nem csupán a gyönyörködtetés, mert gyakorlati felhasználásával - a könyvbe való beragasztással - praktikus célt is szolgál. Gyűjtésének azonban - szemben az iparművészet többi ágával - megvannak a maga sajátos szempontjai.

Az exlibris gyűjtése világszerte a XIX. század végén kezdődött. A könyvtárosok felismerték az exlibrisek könyv- és könyvtártörténeti jelentőségét, tehát megindult tudományos feldolgozásuk. E munkába csakhamar a művészettörténészek is bekapcsolódtak. Megalakultak az első exlibrisgyűjtő egyesületek, megindultak a szakfolyóiratok és az exlibrisgyűjtők tábora tekintélyesre nőtt. Mi volt ennek az oka? A gyűjtők rájöttek, hogy az exlibrisgyűjtemény aránylag kis helyet foglal el, aránylag kis anyagi áldozatot kíván és mindezek mellett nagy lelki örömök állandó forrása. Egy kis rátermettséggel, jó esztétikai felkészültséggel, viszonylag kis pénzből is olyan gyűjteményt állíthatunk össze, amely állandó művészi élvezetet nyújt, az izlésfejlesztés állandó forrása és a kulturhisztória kimeríthetetlen kincsesbányája. Éppen a gyűjtők számának erős megnövekedése okozta azt, hogy az exlibris eredeti funkciója - a könyvekbe való beragasztás a tulajdonos megjelölése céljából - majdnem teljesen háttérbe szorult és készítésük ma már majdnem teljesen a csere, tehát a gyűjtők érdeklődésének kielégítése céljából történik.

Mit gyűjtünk? A kezdő gyűjtők, mint minden más gyűjtési ágban, az exlibrisgyűjtés terén is beleesnek abba a hibába, hogy mindent gyűjtenek. Mindent gyűjteni csak a nagy közgyűjteményeknek - könyvtáraknak és muzeumoknak - a feladata. Erre kötelezi őket gyűjtési körük, amely a teljességre való törekvést is előírja, azonkívül a szükséges anyagi eszközökkel is rendelkeznek. A magángyűjtők felé azonban nem lehet eléggé hangsúlyozni azt a jó magyar közmondást, hogy "Aki sokat markol, keveset fog". Vonzuk tehát szűkebbre a gyűjtés körét és ezen belül törekedünk viszonylagos teljességre; csak így tehetünk szert olyan gyűjteményre, amely a gyűjtőszemvedély kielégítése mellett komoly kulturértéket is képvisel.

A gyűjtés körét elhatárolhatjuk nemzetek szerint, pl. csak magyar, vagy csak svéd stb. exlibrist gyűjtünk. Az így összeállított gyűjtemény igen tanulságos; mivel a grafikusok legnagyobb része exlibristervezéssel és kivitelezéssel is foglalkozik, gyűjteményünk egy-egy ország grafikátörténetének is hű keresztmetszetét fogja adni. Külföldi ország exlibrisének gyűjtésére azonban csak akkor van a siker reményében lehetőségünk, ha az illető országgal egyébként is jó kapcsolatunk van /rokon, jóbarát, vagy magyar exlibrist gyűjtő egyén stb./

Gyűjthetünk korszakok szerint is.

EX LIBRIS
BOROWSKIEJ

M. GRYCULLO /KLISÉNYOMAT/

Fery 63

tott gyűjtemény, amennyiben időbelileg is visszanyul, egy-egy grafikai technika történetéhez nyújt komoly anyagot.

Kedvenc gyűjtési terület egy-egy művészes lapjainak a gyűjtése. Egy teljes, vagy megközelítően teljes Bayros, Zetti, Fingsten, vagy Rozsnyay, Conrad, Drahes-gyűjtemény művészettörténeti szempontból is igen jelentős, főleg akkor, ha a művész több technikában is dolgozott. Aki egy-egy művész gyűjtésére specializálja magát, lehetőleg gyűjtse az exlibrisek vázlatait is, akár kivitelezésre kerültek, akár nem. A különféle vázlatok in status nascenti mutatják be az exlibrist és bepillantást engednek a művészi alkotás műhelytitkaiba is.

Sok örömet és tanulságot nyújt a témakörök/zenész, orvos, jegész, színész stb. exlibrisek/ szerinti gyűjtés is. Az ilyen gyűjtemény egy-egy foglalkozási ág szimbolikájának történeti fejlődését is adja és komoly művelődéstörténeti értéket képvisel. E gyűjtési ághoz hasonló az emlék-exlibrisek gyűjtése is, amelyeknél az exlibris tulajdonsága kedvenc költőjét, zenészt stb. örökítette meg exlibrisén. Spanyolországban nagyon sok a DON QUIJOTE-témájú exlibris, Franciaországban a JEANNE D'ARC-exlibris, Németországban a BEETHOVEN-exlibris. Hazánkban viszonylag kevés ilyen exlibris készült: Petrikevits László szerencsi gyűjtő Fery Antal által készített emlék-exlibrisei /PETŐFI, ADY, GUTENBERG stb./ érdemelnek említést.

A motívumok szerinti gyűjtésnek is vannak hívei. /Virágok, állatok, ornamentális exlibrisek, önarckép-exlibrisek stb./ Az exlibris területén megtaláljuk a humort is, meg az erotikát is, így ezeknek a gyűjtése is hálás feladat. Az utóbbinál azonban vigyázzunk a művészi színvonalra: a művészi erotika nem azonos a trágársággal és a közönségséggel - a pornográfiával.

A méretek szerinti igen nagy vagy igen kicsiny gyűjtés már kuriózum. Vannak ugyanis lvnagságu lapok és vannak olyanok, amelyek csak nagyitón keresztül "élvezhetőek". Ez utóbbiakat a világ egyik legnagyobb gyűjtője, Dr. Gianni Mantero honosította meg. Az Italo Zetti által készített exlibrise /fametszet/ 6 x 8 mm, a Desiré Acket által karcolt exlibrise pedig 4 x 7 mm. "nagyágu". Ma már ezeket a méretek is túlhaladták: Jerard Tag exlibrise 5 x 5mm., Wim Zwierz ugyancsak Mantero részére készített exlibrise pedig 3x4 mm.

méretü. Ez az utóbbi kis műalkotás egy oszlopnak támaszkodó női aktot ábrázol és még a tulajdonos nevét is feltünteti. Ezeket a lapokat a technikai bravur mindenestre tiszteletreméltó, de már a mikrokalligráfia céltalan ügyeskedésével rokon. Hasonló elbírálás alá esik a különleges anyagokra nyomott exlibrisek gyűjtése is. /Selyem, parafametszet, alumíniumfólia stb./ Ugyancsak kuriózumszámba menő gyűjtési ág a híres emberek /államfők, írók, zenészek stb./ lapjainak a gyűjtése is. Kuriózum azért, mert az exlibris elbírálásánál elsősorban a művész munkája és nem a megrendelő személye a döntő. Nem beszélvé arról, hogy a híres emberek exlibrisei között igen sok a falsifikáció: a tulajdonos sosem tudta, hogy az illető művész lapot készített a számára.

A fentiekben persze korántsem soroltuk fel az összes lehetséges gyűjtési területeket. Az egyes gyűjtési köröket kombinálni is lehet és így is igen tanulságos gyűjteményre tehetünk szert. Bármennyire is szűk körre vonjuk össze gyűjtési területünk határait, egyet nem szabad elfelednünk: csak művészi értékű lapot érdemes gyűjteni! A giccset, az izléstelen vagy a technikailag nem kifogástalan lapot ne a gyűjteményünkbe, hanem a papirkosárba tegyük. A jó papír, a gondos nyomás egyébként a művészi kivitelű exlibriseknél is elengedhetetlen követelmény. /Folytatjuk./ Galambos F.

LENGYEL EXLIBRIS-BIBLIOGRÁFIA

KLEMENSIEWICZ, ZYGMUNT:
BIBLIOGRAFIA EXLIBRISU
POLSKIEGO. — WROCLAW

A könyvtermelés egyre növekvő áradatát nyomon követő bibliográfiai irodalomban az exlibris-irodalom bibliográfiája meglehetősen mostoha elbánásban részesült. Bár az exlibris-gyűjtők száma világszerte egyre nő, a vonatkozó bibliográfiai munkásság egyáltalán nem tart lépést a szükséglettel és az érdeklődéssel.

Az exlibrisirodalom első ismert bibliográfiája még egyetemes jellegű és 1892-ben látott napvilágot. /H.W. Fincham and James Robert Brown: A bibliography of book-plates. Privately printed, 1892. 24p./ Ez az a kor, amely meghozta az exlibris virágkorát világszerte és ez magyarázza meg az első exlibris-bibliográfia szükségességét és megjelenését. Fincham és Brown első kísérlete után 1906-ban Emile Budan /Count Emile Budan: Bibliographie des ex-libris. Leipzig 1906, 67 p./, 1910-ban A.A. Vorsteman van Oyen /Bibliographie des ouvrages; plaquettes, articles des revues et de journaux sur les exlibris. Arnheim 1910. 23 p./, 1926-ban pedig Verna G. Grimm /A bibliography of book-plate literature. Edited by George Fuller. Bibliographical work by Verna B. Grimm. Some random thoughts on bookplate literature by Winward Prescott. Skopane, Public Library, 1926. 151 p./ kísérlete meg összegyűjteni a világ exlibris-irodalmát. Ezek a kísérletek azonban, a nemzeti exlibrisbibliográfiák hiányában, a vonatkozó könyvanyag legnagyobb részét magánkiadványként való megjelenése és a vonatkozó folyóirat-anyag szétszórta miatt nem járhatott sikerrel. A megközelítőleg is teljes exlibris-irodalmi egyetemes bibliográfia csak a nemzeti bibliográfiák elkészülte után lesz összeállítható.

A nemzeti exlibris-bibliográfiák sorát Amerika nyitja meg 1914-ben /Winward Prescott: Book-plate literature. Kansas City, 1914. 25 p./.

Az uttörő amerikai munkát 1923-ban a szovjet /N. N. Orlov munkája, Moszkva, 1923./, 1933-ban a holland /Johan Schwenke: Bibliographie en andere gegevens over het nederlandsche exlibris. Maastricht

1933. 2o7 p./, 1939-ben a svéd /Carl Björkbom: Svensk exlibris bibliografi. Stockholm, 1939. 48 p./, 1942-ben pedig az ausztráliai nemzeti exlibrisbibliográfia /H.B. Muir: A check list of exlibris literature published in Australia. Adelaide 1942. 2o.p. / követte.

A nemzeti exlibris-bibliográfiák aránylag kis száma indokolja leginkább, hogy ugy a könyvtári szakemberek, mint az exlibrisgyűjtők hatalmas tábora igaz örömmel vette Klemensiewicz munkáját, amely nem egészen előzmények nélküli ugyan, de a lengyel exlibris-irodalom legteljesebb összefoglalása.

Klemensiewicz bibliográfiai munkája 95o bibliográfiai tételt tartalmaz és ennek a számnak imponáló volta csak akkor tűnik ki igazán, ha összehasonlítjuk az ismert nemzeti bibliográfiák anyagával. Az anyag bőségéből még az sem von le, ha bizonyos tételeket le is számítunk, mert ezek véleményünk szerint kizárólag az anyag indokolatlan növelését célozták. A szerző ugyanis bedolgozta munkájába mindazokat a hazai és külföldi antikvárkatalógusokat is, amelyek lengyel vonatkozású / tehát lengyel művésztől eredő, vagy lengyel könyvgyűjtő részére készült/ exlibriseket is kínáltak eladásra. Ezt az anyagot a szerző bő jegyzetekkel kíséri, amelyben tételesen felsorolja az egyes exlibriseket is. Tagadhatatlan, hogy a pusztá lapfelsorolásnak is megvan a maga művészettörténeti és bibliofilia-történeti jelentősége, főleg a régebbi, esetleg unicumszámba menő lapoknál, azonban az antikvár katalógusoknak a szakbibliográfiákba való bedolgozása erősen vitatható. Ugyanilyen megfontolásból felvette a szerző a nagy külföldi exlibrismonográfiákat is. Ezeknek elhagyása a könyv értékét, sőt teljességét sem érintette volna, viszont erősen javára vált volna a munka egységének.

Módszer szempontjából Klemensiewicz a legegyszerűbbet, de témájához viszonyítva a legmegfelelőbbet választotta és anyagát a szerzők, illetve a vezérszók betűrendjében állította össze. Az azonos nevű szerzők alatt az egyes munkák időrendben követik egymást. A szerző munkájának értékét nagyban növeli az is, hogy nem elégszik meg az egyes publikációk bibliográfiai leírásával, hanem hosszabb-rövidebb felvilágosító és értékelő jegyzeteket is csatol hozzájuk. A munka így, mint értékelő bibliográfia páratlanul áll a hasonló kiadványok között és nagyon sok felesleges munkától menti meg a kutatót.

A munkában magyar vonatkozás is akad. Ilyen a 179, 248, valamint a 249. tétel, amelyek Báthory István lengyel király superexlibrisét is tárgyaló munkákat, valamint a 7o9. tétel, amely Báthory András /Báthory István lengyel király unokaöccse. Lengyelországi szereplésére vonatkozólag l. : Dr. Veress Endre : Báthory András b. példák könyvtára. Magyar Könyvszemle 19o5. 1-26. 1./ superexlibrisét tárgyaló munkát dolgoz fel.

Fenti észrevételek azonban mit sem vonnak le Klemensiewicz munkájának értékéből. A kötetet bezáró bőséges névmutató a munka használhatóságát erősen növeli.

Reméljük, hogy Klemensiewicz bibliográfiáját hamarosan követni fogja a magyar exlibris-bibliográfia is, amely Dr. Arady Kálmán munkájaként nyomdakész és kiadása a KBK. feladata lenne.

Galambos Ferenc.

A Képcsarnok Vállalat, a Bajcsy Zsilinszky uton grafikai szaküzletet nyit a közeljövőben, ahol a gyűjtők mindazon kellékeket beszerezhetik majd, ami egy gyűjtőnek szükséges.

A párizsi IX. Exlibris Európa-Kongresszussal kapcsolatban meghirdetett VALENTIN LE CAMPION pályázaton nyolc magyar művész vett részt, kilenc fametszettel. Mint ismeretes, a negyedik díjat FERY ANTAL munkája nyerte el. A díjnyertes lapot a L' EXLIBRIS FRANCAIS 1962. évi 4. száma is közli. /882. p./ A zsűrinek a negyedik díj odaítéléséhez két szavazásra volt szüksége, mert az első szavazáson a tizenegy szavazat hét művész között oszlott meg. A második szavazáson FERY ANTAL kapta a legtöbb szavazatot /3/, míg a többi nyolc szavazat hat művészre esett. Így jutott Fery Antal a negyedik díj birtokába.

Az olasz EXLIBRIS c. folyóirat nemrég kérte be FERY ANTAL élet-rajzi adatait, hogy külön szerkesztőségi cikkben emlékezzen meg Fery Antal grafikai munkásságáról. A cikk megjelenését - mint a magyar exlibrisművészet külföldi megbecsülésének újabb jelét - nehezen várjuk, a művésznek pedig gratulálunk!

A KBK. ÉRTESÍTŐ 1. számáról közöl recenziót a dán exlibris-folyóirat, a NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 1962. évi 4. számában HELMER FOGEDGAARD, a magyar exlibrisművészet őszinte barátja. Megemlíti, hogy a kis lap az "Exlibris-Nyt"-hez hasonlóan sokszorosító eljárással, de illusztrációkkal díszítve jelenik meg.

Hírünk a világban

A MAGYAR GRAFIKA KÜLFÖLDÖN

Az amsterdami GALERIE D'ARTBAN került kiállításra, majd aukciónálásra M.D.GILTAY VETH kb. 10.000 darab exlibrisből és szabad grafikából álló gyűjteménye. Az elárverezett anyag 7.5%-a, 623 lap magyar művész alkotása volt. A magyar kollekcióban Drahos István 121 lappal, Menyhárt József 78 lappal, Nagy Árpád 67 lappal, Vadász Endre pedig 51 lappal szerepelt. A magyar anyag aukcionálása 13.000 Frank, tehát átlagosan exlibrisenként 20 Frank eredményt hozott. Ha nem is a magyar anyag hozta a legnagyobb anyagi sikert, a magyar lapoknak a gyűjteményben szereplő viszonylag magas száma és az elért ár arra mutat, hogy a magyar exlibris külföldi megbecsülése tovább tart és erre úgy művészeink, mint gyűjtőink büszkék lehetnek.

A NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 1962. évi 4. száma GALAMBOS FERENC gyűjtőtársunk könyvtárát és grafikai gyűjteményét ismerteti, a szerkesztő, Helmer Fogedgaard felkérésére, a gyűjtő tollából. A cikket a gyűjtő fényképe illusztrálja.

EXLIBRIS

SOS ZSIGMONDNE

SÓS ZSIGMOND /FAMETSZET/

153. MATA JÁNOS /LINÓ/

Lengyel kézjegyek

- Edmund BARTŁOMIEJCZYK
 Wojciech BARYLSKI
 SOC Stanisław OSTOJA-CHROSTOWSKI
 Tadeusz CIESLEWSKI /syn/
 ZEF Zofia E.FIJALKOWSKA
 Stanisław JAKUBOWSKI
 Wojciech JAKUBOWSKI
 Stefan MRÓZEWSKI
 Stanisław TÖPPER
 KW Kazimierz WISZNIEWSKI
 SR Stanisław ROLICZ
 Edward KUCZYŃSKI
 Ryszard KRZYWKA
 Zbigniew DOLATOWSKI
 CB Czesław BOROWCZYK
 Stanisław ZGAIŃSKI
 Stanisław LUCKIEWICZ
 Edward GRABOWSKI

K. WISZNIEWSKI
/FAMETSZET/

Figyelmeztetjük tagjainkat, hogy új belépő tagjainknak még nem igen van saját exlibris csereanyagjuk. Ezért ajánlatos a csere megindítása előtt egy levelezőlapon megkérdezni, hogy kívánja-e a cserét megindítani?

Művész tagjaink általában nem gyűjtenek /kivétel: Fery, Nagy Árpád, csak prima fametszetet gyűjt Drahos, csak prima rézmetszetet gyűjtenek: Gál Ferenc, Kaveczky, Kékesi és Vertel/.

A MAGYAR GRAFIKA 1962. évi 1. számában két tipográfiai exlibrist közöl, a Nyomdaipari Szakszervezet továbbképző kéziszedő I. osztályának két hallgatójától, SZEKFFY GYULATÓL és SUTKA TIBORTÓL. Örülünk, hogy a magyar gyűjtők ismét találkozhatnak tipográfiai exlibrisekkel és gyűjtőink meglepedéssel vehetik tudomásul, hogy nyomásztovábbképzésünk jó kezekben van.

Debrecenben a Déri Múzeum kiadásában a közeljövőben jelenik meg, Dr. Tóth Ervin bevezető tanulmányával, Gáborjáni Szabó Kálmán fametszeteiről és exlibriseiről szóló könyv, korlátozott példányszámban. A kiadványból 100 példány kifejezetten a KBK tagjai részére készül, s már előre is felhívjuk tagjaink figyelmét erre a szép kiadványra. A megjelénés idejéről tagjainkat idejében értesíteni fogjuk.

A SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRBAN

Az 1962. évi karácsonyi és 1963. évi újévi lapokból ez alkalommal nem készült annyi lap, mint az előző években. Új tagjaink még nem igen készítettnek ilyen alkalmi grafikát, azt gondolva, hogy exlibrist jobban használhatnak cserre céljára, mint újévi lapot. Pedig ezek a gyűjtők tévedésben vannak, én magam ez alkalommal több mint 300 lapot kaptam, s ezeknek egynegyede rézkarc. Újév - kor ugyanis a külföldi művészeknek is küldhetünk újévi lapot, akik egyébként nem cserélnek, újévi üdvözlötünket azonban feltétlenül viszonzozzák/mint pl. Woyte-Wimmer, Bulder stb./ Így tíz évre visszamenőleg művészekről olyan szép lapokat kaptam újévre, amelyek gyűjteményem legszebb lapjai közé tartoznak. Tévedés azt gondolni, hogy egy újévi lap az újév elmúltával nem érték többé és nem cserélhető. Én magam is cseréltem még az 1938-ban készült újévi lapomat is, amelyik Menyhárt Józsefnek egyik legszebb lapja. Fel kell azonban hívni a gyűjtőtársak figyelmét, hogy újévi lapjaik megrendelését ne hagyják december hónapra, mert még ha a művész el is tudja készíteni a lapot, a ki nyomtatásra már nem kap nyomdai kapacitást, amelyek az év végére amugyis tul vannak terhelve. Kezdünk az akcióhoz idejében, már a nyár végén, s ez esetben december közepén postára adhatjuk külföldre szánt jókívánságainkat.

Az idei karácsonyi és újévi lapokból egyébként a február 6.-i klubnapon egy házi kiállítást rendeztünk, amelyen a jelenlévőkkel megszavaztattuk, hogy melyik az év legszebb újévi lapja. A szavazás eredményeként az újév legszebb lapja: egyenlő szavazattal/ Varga Máttyás fametszete és Gál Ferenc rézmetszete.

Második: Varga Máttyás másik fametszete.

Míg a harmadik: Fery Antal fametszete.

Az első helyezettek a KBK. vezetőségétől jutalomdíjat kapnak és metszeteiket értesítőnk jelen számában mellékeljük.

. RÉTHY ISTVÁN

Nagy élményben volt része mindazoknak, akik 1963. április 3.-án résztvettek az Országos Széchenyi Könyvtárban rendezett tanulmányi látogatáson. A látogatást Dr. VARGA SÁNDOR FRIGYES tudományos osztályvezető helyettes, a magyar bibliofília és exlibris régi szakértője és barátja készítette elő, a tőle megszokott lelkesedéssel és hozzáértéssel.

A tanácsteremben való gyülekezés után először a Kézirattár látogattuk meg, ahol Dr. CSAPODY CSABÁNÉ Dr. GARDONYI KLÁRA osztályvezető fogadta körünk tagjait és tartott részükre rövid, de minden lényegre kiterjedő előadást a Kézirattár feladatáról, állományáról, nevezetesebb kincseiről. A több mint kétszázézer könyvtári egységet tartalmazó gyűjteményben természetesen igen sok az olyan anyag, amely csak magyar szempontból jelentős, de sok a nemzetközileg is nyilvántartott, elsőrendű érték, mint pl. a Corvinák.

A látogatok nagy érdeklődéssel szemlélték meg multunk olyan emlékeit, mint legrégibb nyelvemlékünket, a Halotti beszédet, vagy Anonymus krónikáját, a Jókai kódexet, a legszebben illusztrált Corvinákat, majd iradjunk nagyjainak kéziratait a középkortól Ády Endréig.

A Kézirattár megtekintése után a Régi és Ritka Nyomatványok Tárát szemléltük meg, ahol FAZAKAS JÓZSEF tudományos főmunkatárs rövid előadás keretében a tár anyagát és gyűjtési körét /RMK., Apponyi-gyűjtemény, ősnymtatványok, XVI. századi könyvek, magyar klasszikusok editio princepsi / ismer-tette.

A KBK. Széchenyi Könyvtárbeli látogatása, -amelyen a tagok és hozzátartozók közül kb. 60-an vettek részt- nemcsak futó benyomásokat adott, hanem konkrét ismereteket is. És ezen túlmenően, ez a kedves délután alkalmas volt arra is, hogy az egyesület és a tagok figyelmét felhívja az országos Széchenyi Könyvtár szerepére és jelentőségére.

Közlemények

Elsősorban vidéki tagjainknak kívánunk segítségére lenni, akkor, amidőn felfektettük a címjegyzéket, hogy vidéki gyűjtőtársainknak a külföldiekkel való cseréjét megkönnyítsük. Az egyes címek mellé gyakorlati tanácsokat adunk, ami a cserét megkönnyíti.

Kivánságra ezt a címjegyzéket minden tagtársunknak készséggel elküldjük, s kérjük tagjainkat, hogy a címjegyzéket szíveskedjenek olyan címekkel kiegészíteni, amelyek a címjegyzékben még nem szerepelnek. Így címjegyzékünk mindig teljesebb lesz, s újabb anyaggal fog gyarapodni.

Hollandiában a múlt év végén televízió adásban ismertették Pam G. Rueter fametszőművész munkásságát és exlibriseit. Nem ártana nálunk sem, ha a televízió hasonló kezdeményezést indítana.

Egyik gyűjtőtárs gyűjteménye kiárusítás alatt áll. Az anyagban igen sok olyan régi rézkarc anyag van, amely ma már nem igen van forgalomban. A karcok darabja 6.-Ft, a fanetszeteké 2.-Ft. Erdekklődők forduljanak levélben a Kör titkárához.

Elhalt gyűjtők:

Julius Opitz, Németország
Stefán Zákraóvszky, Olmúcz, C.S.S.R.
Francesco Bono, Milano
Fritz Gilsli, Svájc

Elhalt művészek:

Frantisek Kobliha, C.S.S.R.
Anton Blöchlinger, Svájc
Jaro Beran, C.S.S.R.
Ctibor Stastny, C.S.S.R.

A tagdíj besorolások megtörténtek, bár még mindig vannak vagy tizen olyanok, akik tudjuk hűek maradnak a kisgrafikához, de nagy elfoglaltságuk miatt vagy feledékenységéből nem küldték még be eddig besorolási lapjaikat.

A 270 taglétszámunk 146 főre csökkent le, mert a kimaradtak nem voltak hajlandók magukra tagsági díj fizetési kötelezettséget vállalni. Ezek a kimaradt tagok, különben sem jelentenek veszteséget a Körre nézve, mert csak névleges tagok voltak, akik nem vettek részt klubnapjainkon és semmiféle megmozdulásunkon, annak ellenére, hogy ezek nagy része pesti lakos volt, s így alkalmuk lett volna bekapcsolódni a kör életbe. Ezek a tagok Körünknek csak kiadást és felesleges adminisztrációs munkát jelentettek, s így ne sajnáljuk kimaradásukat.

Egyesületünk taglétszáma ezek szerint a mai napon 146 fő
Ebből gyűjtő : 22 nő 90 férfi
Ebből művész : 4 nő 30 férfi

Ezzel szemben örömmel jelentjük be, hogy Szentesi Flórián pécsi tagtársunk kezdeményezésére a pécsi helyi csoport már meg is alakult, s a vezetőség ajánlatára, most művész és gyűjtő tagjai közreműködésével egy grafikai és exlibris kiállítás megszervezésével foglalkoznak, az exlibris népszerűsítése érdekében. Reméljük, hogy tervük mielőbb megvalósul, s a megrendezendő kiállítás majd újabb híveket szerez a pécsiek körében. Működésükhöz ezuttal is sok szerencsét kívánunk.

Szeretnénk remélni, hogy Debrecenben, ahol ma is igen sok komoly művész él, s Körünknek is számos tagja van, hasonló kezdeményezés indul. Ez ügyben a Kör a kezdeményező erőt Dr. Enyedy Tibor orvos tagtársunkban látja, akit a grafikai lelkes hívének és komoly ismerőjének tartunk, s aki -mint szívből reméljük- összehozza majd a debreceni művészeket és gyűjtőket a helyi csoportba

A Kisgrafika Barátok Köre értesítője. - Szerkeszti Galambos F.
A kiadásért felel: Réthy István KBK titkár. - Készült a Muzéumok Rotazemében, I. iv terjedelemben, 500 példányban.

Felelős vezető: Dr. Dajbukát Gergely